SONG LINES

Musik, möten, mening

HELENA ISAKSSON BAECK

TALLBERGS FÖRLAG

Publicerad av Tallbergs Förlag
Tallbergs Förlag AB, Marcus Tallberg,
Sverkersvägen 10, 17754 Järfälla

www.tallbergsforlag.se

Songlines - Musik, möten, mening

© Text & Foto: Helena Isaksson Baeck
för projektet Songlines (där inte annat anges)

All rights reserved
The moral rights of the author has been asserted

Grafisk formgivning: Jan Olsson, Silo Design
Omslagslayout: Marcus Tallberg, Tallbergs Förlag
Sättning: Silo Design och Tallbergs Förlag

Det är inte tillåtet att återge, kopiera eller överföra detta dokument
i någon form, vare sig på elektronisk väg eller i utskrivet format.
Inspelning av denna publikation är inte heller tillåtet.

First Edition
Printed in Stockholm, 2020

Med stöd från Allmänna arvsfonden

ISBN: 978-91-984733-8-4

Den här boken är dedikerad till alla de unga människor som har delgett oss berättelser och historier om sina liv och förklarat för oss hur vi tillsammans kan arbeta vidare för att barn och unga ska känna sig sedda och tillhöriga.

INNEHÅLL

DEL 1: SONGLINES

Vad är Songlines? 8
Hjärtat är inte helt 10
Vilka är dina songlines? 12
Tillhörig 14
Språkets nyanser 16

DEL 2: VÅRA METODER

Musik som skapar möten och mening 20
Mötesplatsen – ett tryggt rum 22
Trädmetoden 24
Songlines Orkestra 30
Unga lär unga 32
Festmetoden 36
Systematisk flexibilitet 38
Tjatmetoden/Välkomstmetoden 39
Möjliggörare 40
Musikaliska mentorer berättar 42
Egenmakt och medbestämmande 46
Songlines Creative Camps 50

DEL 3: ANGELÄGET, TILLGÄNGLIGT & ATTRAKTIVT

De kulturpolitiska målen 54
Utmaningar 55
Systematiskt och långsiktigt 56
Detta har vi lärt oss 58
Mänskliga rättigheter 60
Folkbildning 62
Tack 64

DEL 1: SONGLINES

”Musik kan vara en del av livet som man behöver, som mat och vatten.”
EHSAN

”Det känns så skönt att ha något annat, förutom det här med plugget och allt sånt där som man kanske inte vill tänka på hela tiden.”
NEGAR

”Dansen spelar en stor roll i mitt liv. Det är dels något som jag verkligen älskar att göra, men också ett sätt för mig att koppla bort allt annat i livet som stress eller ångest.”
DOMINIQUE

Songlines Creative Camp i Gislaved 2019.

VAD ÄR SONGLINES?

Songlines startade som ett projekt för att välkomna unga som flytt till Sverige. Verksamheten har varit öppen för alla mellan 13 och 25, oavsett vem man är eller varifrån man kommer. Songlines arbetar med musik i olika former och har skapat körer, orkestrar, instrumentcirklar, fester, arrangörsgrupper, läger, konserter och många andra aktiviteter. Vår allra viktigaste metod har varit att lyssna in vad unga vill göra och att anpassa verksamheten efter behoven.

Songlines handlar om rötter och identitet. I tiden mellan barn och vuxen, uppstår ofta frågor om livet. Vem är man och vem vill man vara? Vilka intryck får man och vilka förebilder har man? Vad som ger livet mening går kanske inte att förklara på ett enkelt sätt, men vi vet och kan tydligt känna att kroppen och själen mår bra av vissa saker.

Unga och vuxna som har jobbar med Songlines återkommer ofta till hur viktigt det är att vara del i ett sammanhang där man känner trygg och får ha kul tillsammans med andra. En sådan gemenskap vill Songlines vara.

Under tre års tid har vi utvecklat metoder och förhållningssätt för att unga människor ska kunna mötas och lära av varandra, över alla gränser. I den här boken vill vi dela med oss av vad vi har lärt oss.

Rebecca, Saga och Fatma från Songlines Kalmar.

I boken finns det QR-koder som du kan skanna för att se filmer så att du både kan se och höra mer från Songlines deltagare.

Se film om Songlines här:

HJÄRTAT ÄR INTE HELT

Sextonåriga Ali från Afghanistan sitter mitt emot mig och berättar om saknaden efter lillebror och resten av familjen. ”Det här hjärtat är inte helt. Vi har lämnat en del av det för att komma hit. Med musiken kan vi visa våra känslor”, säger han.

Ali är en av de drygt 35 000 unga som flydde till Sverige ensamma utan sina familjer 2015. Lika många barn och tonåringar kom samma år tillsammans med nära och kära.

Jag intervjuade ett tjugotal unga för att fråga dem vad de behövde för att komma in i samhället. Ali och många andra ville lära känna svenska kompisar. De önskade sig en plats att vara på utanför hemmen och skolan. De hade också lust att vara med i olika aktiviteter för att lära sig förstå det nya samhället. Sakta började idén om ett musikprojekt ta form. 2017 startade Songlines.

Projektet har haft sin hemvist under den svenska delen av Jeunesses Musicales Internationales. Det internationella nätverket bildades 1945 och vill med musikens hjälp skapa förståelse och möten mellan unga människor, oavsett sociala, ekonomiska, geografiska och nationella skillnader.

Projektet Songlines fick finansiering genom Allmänna arvsfondens satsning på nyanlända och har funnits i 13 län. När singer-songwriterartisten Sting fick Polarpriset 2017 valde han att skänka sina prispengar till Songlines. Samma år fick projektet Framtidens musikpris av Riksförbundet för Unga Musikanter.

Vi har spelat, sjungit, gjort läger, konserter och fester, samtalat, umgåtts och på olika sätt skapat meningsfulla möten runt musiken. Vi har försökt se till att alla som varit med har kunnat bidra med det de är duktiga på.

Ali går en kockutbildning och jobbar extra på restauranger i sydöstra Sverige. Han har under åren bjudit på mat med doft av kanel och kardemumma. I den lilla byn han växte upp hade hans pappa en restaurang.

Det är komplicerat att kortfattat beskriva vad projektet har gjort med oss som varit inblandade i det. Songlines deltagare och ungdomsledare Rashif uttrycker det så här: ”Om det är något jag ska tacka för idag så är det kärleken som jag får och alla skratt VARENDA gång!! Det här är mycket mer än bara ett projekt. Tillsammans dödar vi ensamheten i mörkret! Det gör vi verkligen!”

Helena Isaksson Baeck
Filmare och medgrundare till Songlines

Rashif, 24 år, är deltagare och ungdomsledare i Songlines.

Se film om flykt här:

VILKA ÄR DINA SONGLINES?

Namnet Songlines kommer från den australiska mytologins skapelseberättelse. Den handlar om hur jordens anfäder sjöng jorden till liv. Varje berg och varje vattendrag fick sina rytmer och toner. Den som känner sina songlines, kan med musikens hjälp, navigera i landskapet och hitta hem igen. Men vad händer om vi måste lämna våra välkända marker?

Ibland räcker det med en kort resa för att vi ska börja längta efter saker som vi knappt visste att vi skulle sakna: att få lägga kinden på den egna, svala kudden, jordgubbssaft i en somrig berså, morfars kanelbullar. Att resa bort kan vara härligt, äventyrligt och skönt, men vid en viss tidpunkt kan hemlängtan bli stark.

Våra rötter, erfarenheter och minnen är det enda ingen kan ta ifrån oss, oavsett var vi befinner oss på jorden. Det förgångna rumlar runt i oss. Vi samlar minnen och gör tidsresor med bilder, berättelser, smaker, dofter, språk och musik.

”Våra rötter, erfarenheter och minnen är det enda ingen kan ta ifrån oss, oavsett var vi befinner oss på jorden.”

Saga (ovan) och Saeideh (till höger). I Songlines får man spela de låtar som betyder mest för en och också lära sig andras.

Songlines förhållningssätt är att hela tiden utgå från deltagarnas egna kompetenser, intressen och minneskartor. Genom musik, kultur och rörelse kan vi uttrycka det som betyder något för oss. I gemenskap med andra skapas vår identitet. Dels genom att vi tillåts dela med oss av det som intresserar oss, men också genom att vi får lära oss av andra.

TILLHÖRIG

Ett ord som följt oss under de här åren är *tillhörig*. Många vi har talat med säger att det kan vara svårt att hitta sig själv i det nya landet. Mohammad Jawshani har varit med och utformat projektet från start. Han har egna erfarenheter av att vara ny i Sverige och har rest runt i landet med sin föreläsning: *Jag tillhör ingenstans*. Det här är hans berättelse.

Mohammad på ett av Songlines kreativa sommarläger.

JAG TILLHÖR INGENSTANS

När jag kom till Sverige och träffade nya människor vågade jag bara säga ja eller nej. Skulle jag bli utskrattad och utfryst? Jag ville så gärna ta plats i ett sammanhang, men jag var samtidigt rädd för att förlora den där platsen. Tänk om jag skulle göra något fel.

Jag tror att det är samma sak för alla som migrerar. Det går kanske över så småningom om man får bekräftelse i något sammanhang, men jag tror inte att den där rädslan kommer att försvinna helt och hållet. Det kan räcka med att höra något på TV – något negativt eller ifrågasättande kring invandring – och man påminns igen. Rädslan kommer och går.

Det värsta är att man förlorar sin tillhörighet överallt. När jag är i Iran så betraktas jag som en människa från Europa. I Sverige tillhör jag inte den svenska befolkningen för att jag är afghan och Afghanistan ses jag inte längre som medborgare eftersom mina föräldrar flydde därifrån. Så jag tillhör egentligen inte någonstans.

Många av oss som kommer oroar oss mycket för vår framtid. Vi bär på både positiva och negativa känslor samtidigt. Drivkraften är att utbilda sig, skaffa jobb och göra rätt i samhället. Samtidigt finns känslan av ensamhet kvar. Vi har flytt för att vi var tvungna.

Utanförskap kan skapa många olika sorters problem. Därför är det så viktigt att människor som migrerat får vara med på olika aktiviteter. Man behöver någon som ger en mod och som stöttar en. Någon som säger att man måste våga göra fel för att lyckas komma in i samhället.

En person kan inte skapa tillhörighet själv, vi måste lära oss att välkomna varandra. Rädslan är farlig. Det gäller alla grupper. Därför är det bra att jobba med så många nationaliteter eller olika sorters människor som möjligt. Att välkomna varandra. Det är inget arbete som görs på två dagar. Det tar tid. Alla behöver hjälpas åt med att förstå varandra. Jag måste också lära mig att välkomna dig. Och du mig.

Mohammad Jawshani

SPRÅKETS NYANSER

Att lyssna på varandra har varit en bärande idé i Songlines. Någon kanske helst uttrycker sig med musik, en annan med ord. Kokob och Melika skrev låttexter på sina modersmål och sedan översatte vi tillsammans. Nyanserna i språket är svåra att få fram om man inte först arbetar med det språk man känner till bäst.

De modiga lejonens land

Jag är en afghansk flicka
från de modiga lejonens land
Jagad har jag gett mig av
över berg, hav och ökensand

Fattigdomen gör så att
föräldrar säljer sina barn som bröd
Pojken gömmer sig i rus
med inget hopp och själen död

Livet vändes upp och ner
Det blev mörkt omkring mig
Jag tvingades att lämna allt
Kanske får jag aldrig se dig?

Saknar er mor och systrar
flydde till ett främmande land
Glöm mig inte snälla
bryt aldrig våra starka band

Färgerna bleknar sakta bort
bara minnet av er har jag kvar
Jag kämpar för min frihet
och friheten är allt jag har

Melika från Iran/Afghanistan

Längtan

Längtan finns i det torra gräset
Jag saknar min familj, men saknar de mig?
Jag har skrivit en lapp med ett meddelande till er
Jag har skrivit en lapp om saknaden
Jag har lagt mina lappar på olika platser
men jag har aldrig fått några svar

Mamma

Jag satte på kannan för att koka te till dig,
men innan det var klart var jag redan borta.
Älskade mamma, jag har gjort dig ledsen, förlåt mig.
När du går ut och letar efter mig – ta med ett paraply
så att du inte blir bränd – av den heta solen.

Min mamma är allt för mig. Min mamma är den viktigaste personen i mitt liv, hon har hjälpt mig mycket när jag var med henne. Jag älskar att berätta om min mamma och allt hon har gjort för mig. När jag var liten visste jag inte vad jag skulle göra i framtiden, men min mamma har sagt till mig att man måste studera först för att bli någonting och när man studerar har man ett bra liv. Min mamma köpte allt jag behövde för skolan och jag blev glad. Min mamma köpte en cykel för att jag skulle kunna ta mig till skolan och hon frågade mig alltid vad jag hade studerat. Hon är jätteviktigt för mig eftersom ingen har hjälpt mig som hon och det är därför jag älskar min mamma. När jag tänkte lämna min mamma grät jag jättemycket. Jag ville inte lämna henne, men jag var tvungen. Hon kramade mig och vi grät tillsammans. Efter några dagar lämnade jag henne och nu har vi kontakt på telefonen. Jag ringer till henne en gång i veckan.

Kokob från Eritrea

Se film om tjejer som är nya i Sverige här:

DEL 2: VÅRA METODER

”När jag lyssnar på musik blir min själ lugn.”
ABDOLAH

”När man spelar musik eller när man lyssnar på musik som man älskar och tycker om, kan man springa från tiden.”
JALIL

”Jag kommer till en annan värld när jag spelar eller sjunger.”
RASHIF

MUSIK SOM SKAPAR MÖTEN OCH MENING

När vi använder instrument och sång får hjärnan ett ordentligt träningspass. Motorik, ljud och syn måste koordineras. Om vi ska kunna spela tillsammans med andra, måste vi dessutom lära oss att samarbeta och höra hur andra låter. Musik är också lyssnandet, minnen och känslor. Så här säger ungdomar vi har mött genom Songlines:

”Musik är jätteviktigt, inte för bara mig, utan för alla, tror jag. När man är ledsen och tänker på dåliga saker, tror jag att man blir lite fri och tänker bort alla sorgliga saker och ja – man blir glad.”

Samiaullah

”Det är ju en rolig hobby, men jag kan få fram känslor också när jag spelar. Om jag är arg kanske jag spelar någon punklåt – och någon ballad om jag är – balladig.”

Elroy

”Man blir så glad, jag vet inte varför. Man kanske får dopaminer i hjärnan. Jag som har läst natur kopplar det till att hjärnan producerar några substanser som är bra.”

Negar

Musik kan vara dans, låtskriveri, scenkläder och konsertfotografi. Om någon har skrivit en text, kan den läsas till musik på en scen. En filosofigrupp kan vara början till en musikteater. Vi skapar möjligheter för unga människor som vill uttrycka sig på olika sätt, göra ett viktigt arrangemang eller fira en högtid som känns betydelsefull. Musiken finns alltid i centrum i Songlines aktiviteter, oavsett om man själv spelar eller om man vill bidra med något annat. Det viktigaste är att få hitta sitt eget uttryck och sitt eget positiva sammanhang.

Lyssna på vad ungdomarna säger om musik här:

MÖTESPLATSEN – ETT TRYGGT RUM

När vi frågade unga vad de önskade av ett projekt som Songlines var nya kompisar det viktigaste. På andra plats kom: ett ställe att samlas på.

Songlines jobbar gärna centralt. Det är bra om platsen känns neutral och tillgänglig för alla. På mötesplatsen skapas aktiviteter och cirklar utifrån behov och önskemål. Fika eller mat gör att ingen hungrig behöver avstå från att vara med. Läxgrupper kan behövas för att den som är stressad ska slippa välja mellan skolarbete och gemenskap.

På slutet har vi ofta avslutande aktivitet tillsammans. Det kan vara i form av en kör, en orkester eller ett möte där vi pratar om verksamhetens innehåll och kommande fester och arrangemang.

Joud från Songlines Halland besöker UNIK i Kalmar.

”Kreativitet och skaparglädje väcks i möten”, säger Saga som är orkesterledare i Songlines. ”Därför är mötesplatsen och tryggheten den ger så viktig. Vi utvecklas och kommer på idéer tillsammans här.”

Regelbundenheten är betydelsefull. Alla ska veta att det går att komma till mötesplatsen en gång i veckan.

Det finns många jämnåriga med olika bakgrund och genom att samlas kring samma intressen överbryggar man eventuella olikheter och språkbarriärer. Aktiviteterna är det centrala.

”Jag vill vara en del av det svenska samhället och vara aktiv, social och hitta nya vänner. På mötesplatsen och i Songlines aktiviteter känner jag mig inte ensam.” säger Ehsan som varit med sedan Songlines startade i Kalmar. På fritiden spelar han också fotboll och hans framtidsplan är att bli IT-tekniker. Han har varit med i gitarrgruppen, ledd av Miriam och i en parkourgrupp med Embla. Alla är jämnåriga och lär av varandra. Han har också lett en egen gitarrgrupp, engagerat sig i festplanering och kommer till mötesplatsen så ofta han kan, men eftersom han har ett extrajobb för att försörja sig hinner han inte alltid. ”Då tappar jag svenskan,” säger han. ”På mötesplatsen kan man träffa andra unga och att prova på nya saker.”

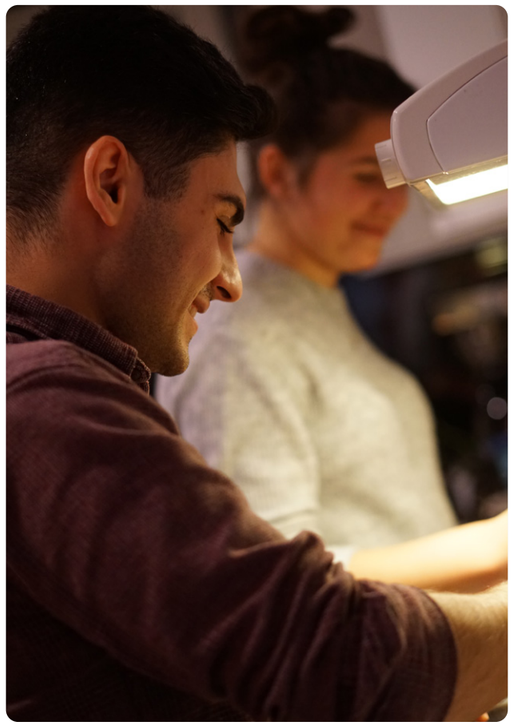

Ehsan och Rebecka lagar tacos på mötesplatsen.

Signe och Benjamin på Ungdomshuset UNIK i Kalmar. Före och efter repetitioner hinner man umgås och bara vara.

Vissa trivs i stora samlingar, andra föredrar en liten grupp eller att bara få sitta ifred och skapa i ett kreativt sammanhang. Det allra viktigaste är att få utvecklas utifrån sina egna förutsättningar.

Genom att samlas kring samma intressen överbryggar man eventuella olikheter och språkbarriärer. Aktiviteterna är det centrala. Att ständigt utvärdera vad som funkar och vad som behöver förändras på mötesplatsen är också väsentligt.

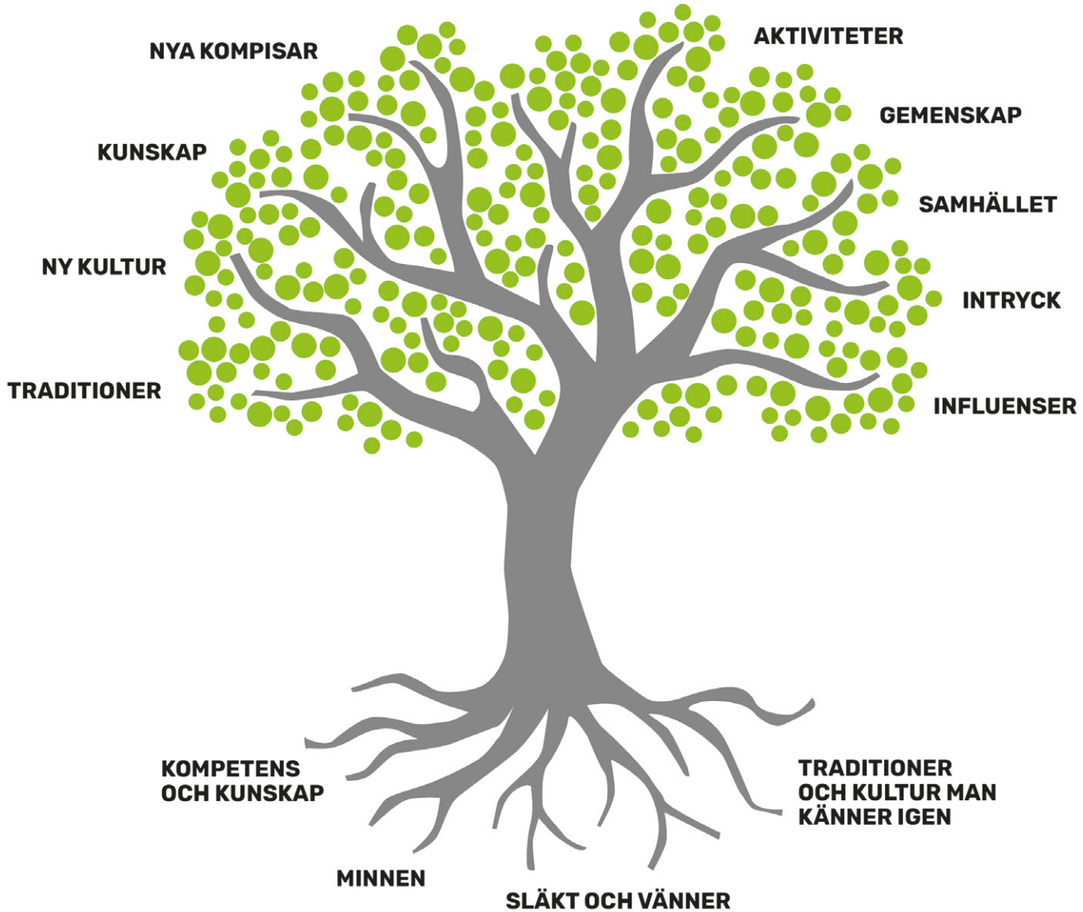

TRÄDMETODEN

Att få skapa utifrån sina egna intressen och sin egen bakgrund är hela tanken med det vi kallar trädmetoden. Opera, hip hop, dari, svenska, tigrinja, arabiska – det spelar ingen roll. Det handlar om att träffas, dela med sig och att få uttrycka sig på det sätt som passar en bäst. All utveckling handlar om influenser, kunskap och nya intryck och att man kanske också får brottas med sina förutfattade meningar. För att våga ge sig ut på okänd mark, kan det vara viktigt att få känna sig grundad, trygg och säker på att det man har med sig i sin ryggsäck räknas som viktigt.

Forskning kring modersmålsundervisning visar att den som får utveckla sitt eget språk också lättare lär sig ett nytt. Så tror vi att det är med musik och kultur också. Oavsett om vi har bott i Sverige i hela våra liv eller om vi har våra rötter någon annanstans, så behöver vi ha tillgång till det förflutna. När man är tryggt förankrad i sig själv är det lättare att ta in nya intryck.

För att tydliggöra den här bilden använder vi ett träd. Ett träd behöver sina rötter för att växa. Näringen som tas upp från jorden går ut i de gröna bladen som sträcker sig efter solljus och släpper iväg syre och tar upp koldioxid. Inom Songlines tänker vi att även människor behöver ett kretslopp av näringen från rötterna. När vi sedan sträcker oss upp mot solen så kan vi ta in intryck från omvärlden, utvecklas och

Maxida Märak på konsert med Songlines. Som artist blandar hon traditionell jojk med modern hip hop.

lära oss nya saker. Vi förändras. Vi kan till och med behöva planteras om ibland och det är ofta enklare ju yngre man är.

Vår identitet sitter i språk och vanor som vi kanske inte reflekterar över förrän vi flyttar på oss eller möter nya människor eller en ny kultur. Många gör släktträd och funderar över det rotsystem av människor de själva tillhör. Andra vill bryta med det gamla. Rötterna får vi på något sätt alltid förhålla oss till.

FILOSOFISKA CIRKELN

Oscar från Sverige, Seyed Mohammad Sadeq från Iran/Afghanistan och Bakri från Syrien är intresserade av existentiella frågor. En vår bestämmer de sig för att starta en filosofisk cirkel om liv, tro och identitet. Ett av samtalen handlar om rötter. Oscar säger:

”Jag är smålänning i generationer. Blond och blåögd. Men jag äter inte husmanskost eftersom jag är vegetarian och just nu är jag ganska intresserad av japansk kultur. Musiken jag lyssnar på kommer från hela världen. Jag har inte behov av att definiera mig som svensk. Ändå räcker det med att jag åker över Öresund till Danmark för att folk ska tycka att jag är helsvensk.”

Seyed Mohammad Sadeq Sajadi serverar mat på en av Songlines fester.

Oscar Söderström på en workshop med Songlines.

Seyed Mohammad Sadeq berättar att han kom till Sverige, fast förvissad om att han skulle bli fotbollsspelare, men plötsligt började han grubbla. Han sökte allt djupare kunskap om islam på olika facebooksidor. ”Min pappa som är imam ringde till mig och skällde på mig. ”Du ska ju bli fotbollsspelare Seyed”, sa han. ”Sluta nu med den där religionen.” Seyed ler stort. Sedan blir han allvarlig.

Som afghan som alltid bott i Iran hade Seyed hört många dåliga saker om människorna i Afghanistan: ”När jag kom hit och träffade killar från Afghanistan, lärde jag mig dari. I Iran pratade jag bara farsi och försökte vara helt iransk. Jag hade en känsla av att afghaner var ett dåligt folk, men så skaffade jag mig kunskap och började förstå att allt bara varit skrämselpropaganda.

Tidigare hade iranier tittat på mig på ett dåligt sätt om jag uppträtt som afghan eftersom afghaner inte har några rättigheter i Iran. De hade sagt: ”Du har inget och vi kan göra vad som helst mot dig.” Nu har jag fått låna afghanska kläder från en kompis och ska ha på mig dem på en ickereligiös nyårsfest vi ska ha. Det hade jag aldrig gjort om jag bott i Iran.

För mig är det skönt att få vara afghan. Jag har hittat mig själv. Just nu. Vi får se vad det blir sen. Men jag har nog blivit för tjock för att bli fotbollsspelare, haha.”

Bakri är mer fundersam kring om etnicitet och identitet egentligen hör ihop. Han var 22 år när han kom till Sverige och bor i centrala Kalmar. Han trivs inte med ordet integration. ”Vänner är det allra viktigaste för mig,” säger han. Utan motivation kan man inte lära sig språk. Jag lärde mig inte svenska i skolan där det bara finns andra flyktingar, utan på språkpraktiken på Byteatern.”

Eftersom konst och teater är det som är viktigast för honom, känner han att intressen är så mycket viktigare än etnicitet. Det kan vara påfrestande att bli kategoriserad, menar han. Han trivs bättre bland människor som liknar honom som person. ”Om man till exempel bara är syrier och svenskar så funkar det inte lika bra,” säger han. ”Det blir ett vi och dom när man delas in i olika grupper på det sättet.”

Han tycker att det är bra att träffa människor med olika bakgrund. ”Många som kommer har fördomar mot varandra, eftersom man kanske kommer från krig där olika grupper stridit mot varandra. Därför är det viktigt att man möts över alla gränser här.”

Samtalet slingrar vidare och mest skrattar killarna åt saker de gjort under tonåren och om relationer till mammor, pappor och småsyskon.

Seyed Mohammad Sadeq säger: ”Det är så konstigt att det känns som att vi har varit med om exakt samma saker i livet. Förut trodde jag att skillnaderna var större för att vi bor i olika länder med olika kulturer. Men när vi kommer närmare varandra märker jag att det inte är så stor skillnad”. Oscar och Bakri nickar instämmande. Seyed fortsätter: ”Vi har nästan exakt samma problem. Om man tar det bästa ur varje kultur kan man gå tillbaka till sin egen och ta det vidare på ett bättre sätt, tror jag.”

Bakri Wazzan på Songlines Creative Camp.

SAMTAL PÅ DÖRREN

Det är en varm majdag och solen lyser på de mjuka kullerstenarna i gränden, som leder till mötesplatsen Dörren på Mäster Olofsgården i Gamla stan. Där har Songlines Stockholm sina aktiviteter. Jalil, Fadi, Joanna, Ibbe och Rashif är alla med i Songlines kör- och instrumentgrupper. Vi diskuterar trädmetoden, möten över gränser och vad aktiviteterna med Songlines här betyder.

Rashif

”Den här ensamheten som man känner när man är ny här – det är en annan kultur och allt är helt nytt liksom – vad man ska göra, hur man ska göra – då får man mycket hjälp här med att lära känna kulturen och människor ”, säger hon. ”Jag är intresserad av den här kulturen, det språket och allt och när jag känner att jag får den känslan tillbaka så blir det ännu mer intressant”.

Fadi

Fadi bodde nyligen i en liten tätort i västra Sverige. Han beskriver hur han flytt krig och svårigheter, men att det var på den där lilla orten han började känna sig deprimerad. Det var svårt att få kontakt med jämnåriga och det fanns inte så många aktiviteter att välja mellan. Han bestämde sig för att flytta till Stockholm och hittade då till Songlines verksamhet.

”Förut var jag hemma hela tiden och gjorde ingenting. Songlines blev liksom en flip i mitt liv”, säger han och poängterar att det är viktigt att få möta unga med olika bakgrund: ”Man breddar sin syn och sina perspektiv, ser fler färger där det förut var svartvitt”.

”Man breddar sin syn och sina perspektiv, ser fler färger där det förut var svartvitt.”

Jalil

”Man träffar nya vänner från olika platser, man träffar svenskar, man träffar – invandrare – får man säga så?” Jalil tittar på de andra och alla börjar skratta. ”Jag har lärt mig att sånger på persiska mest handlar om kärlek, men här sjunger ni för allt! Ni sjunger för vintern, för sommaren, för hur man ska – fiska!” säger han och börjar tralla på *Jag går och fiskar* av Gyllene Tider.

Joanna

Joanna är född och uppvuxen i Sverige. Rock är den genre hon gillar mest och skulle vilja jobba mer med. ”Det finns ju så många olika stilar och genrer och man kan utforska och skapa egna genrer när man blandar alltihop. Det bara ger en sådan frihet med att man kan skapa någonting och göra det till sitt eget”, säger hon. För henne är Songlines också en möjlighet att göra något som inte kostar pengar. ”Det finns gratis muséer och sånt man kan gå på, men det är mest för de yngre, inte så mycket för dem som är mellan tonåring och vuxen.”

Ibbe

”Vi kan samsas och integreras inom samma intressen”, säger Ibbe, som jobbar med olika kreativa uttryck på Dörren – allt från måleri till musikproduktion. ”Människorna här har samma mål som jag, vilket är underbart. Att uttrycka sig med kultur är som att donera blod. Det ger liv. Jag får inspiration från andra människor och de kan få mig att tänka i andra banor. Det tar mig ur min vardag och gör den mer rolig. En styrka med Songlines är att vi är från hela världen och vi kompletterar varandras sätt att arbeta. Det är svårt att beskriva, men det är känslor, rörelser, det gemensamma och musiken som man inte kan leva utan.”

Hör ungdomarna berätta mer här:

Rashif, Fadi, Jalil, Joanna och Ibbe på Dörren i Gamla Stan i Stockholm.

” I förrgår fick jag reda på att vårt hus som jag har vuxit upp i har bombats sönder, så nu har vi inget hem längre i Syrien. På morgonen hade vi en konsert här. Igår tänkte jag att jag behöver stöd av någon. Ska jag till konserten imorgon eller inte? Jag tänkte på det hela natten. Sedan kände jag att jag behövde träffa de andra i världsorkestern. Det räckte för mig att se deras ansikten. De visste vad som hade hänt och jag kände en enorm värme. Jag har ett hem. Det som har gått sönder är borta, men jag har en familj här i Sverige. Jag kramade dem och spelade med dem och det betyder så mycket för mig. Och tänk om Songlines inte fanns, hur skulle jag då ha kunnat träffa den här familjen? ”

Amir var med i Songlines Orkestra i två år. Nu har han kommit in på Musikhögskolan i Malmö och släppt sin första låt. Ibland gästspelar han hos Songlines

SONGLINES ORKESTRA

Songlines Orkestra är ett exempel på hur trädmetoden funkar i praktiken. Att få dela med sig av det man själv är intresserad av och att få lära sig av andra är hela grundidén.

Amir har varit med i Songlines Orkestra sedan orkestern startade. Här får alla deltagare ta fram en favoritlåt i valfri genre och på valfritt språk. Det kan vara traditionell, klassisk eller modern musik. Det viktiga är att alla får bidra med något som berör dem. Orkesterledarens uppgift blir att arrangera låtarna så att alla kan vara med och spela och sjunga. Det kräver en kompetent och lyhörd mentor som gillar att utmanas musikaliskt själv. Amir och andra musiker lär av varandra.

”Jag har fått en chans att spela den musik jag tycker mycket om och jag fick också en chans att lära mig av andra”, säger Amir som spelat fiol sedan han var fem år gammal.

”Nu spelar jag musik från Kongo, Afghanistan och Ungern. Jag visste inte ens att Ungern fanns innan jag började här. Men nu vet jag och det är otroligt fint. Jag mår bättre av detta”, säger han. Mitt i en arabisk låt, vävs en svensk folkvisa in. ”Jag blåste i min pipa”, sjunger Saga Björling.

I Songlines Orkestra får deltagarna dela med sig av varandras låtar.

En orkester från ett Songlineslän kan samspela med en från ett annat och så delar man med sig av låtar och arrangemang till varandra. Orkestran samspelar också gärna med andra körer och orkestrar där det kan bli intressanta musikaliska möten.

Unga berättar om Songlines Orkestra här:

UNGA LÄR UNGA

Genom metoden unga lär unga får ungdomar mötas i ett gemensamt intresse. Man behöver inte kunna något innan man börjar, det är gratis och i den lilla gruppen tvingas man helt enkelt att börja prata med varandra för att man har samma mål.

Att leda en grupp är inte alltid så enkelt. Därför samarbetar Songlines ofta med studieförbund och gör ungdomsledarutbildningar. Som ledare får man både erfarenhet och möjligheten att skriva något på sitt CV.

Mer om unga lär unga här:

EN BOK BLIR TILL

Till ett av Songlines möten kom Aboozar Nazari. Han hade skrivit ett bokmanus och ville ha råd kring hur han skulle kunna gå vidare med det. Genom Songlines fick han kontakt med ungdomsledare Elias Foghagen. Elias och Aboozar började titta på olika alternativ för att få boken utgiven. Till slut fick killarna tag i ett förlag som ville ge ut den. Boken fick namnet *24 dagar till ett nytt liv*. ”Jag fick ju dels mycket kunskap om olika saker kring bokutgivningen och sedan var det en kick att känna att vi gjort detta tillsammans och få se boken när den blev släppt. Det blev på riktigt, liksom.” säger Elias.

Jublande glada över att boken blivit antagen, startade Elias och Aboozar en bokcirkel tillsammans med ett studieförbund. Unga som bott här hela livet och unga som är nya i Sverige läste ett kapitel i taget, diskuterade det och tog fram en samtalsguide som finns att ladda ner gratis på nätet.

”Den cirkeln är ett exempel på vinsten med en bred syn på ett musikprojekt,” tycker Elias. ”Att spela gitarr, saz och oud är viktigt för det musikaliska uttrycket, men där ventileras inte samma saker som när man fokuserar på att prata med varandra. Det kan vara betydelsefullt att få mötas också i samtal. Sedan är det fint att man kan koppla musik till allt, men jag tror att många regioner och kommuner som jobbar med musik hade vunnit på att arbeta mer med olika kulturformer för att bredda sin kunskap och sina perspektiv.”

Elias gick från att vara ungdomsledare till att bli Songlines projektadministratör.

Elias har gått utbildningen Music and Event Management på universitetet och efter att ha jobbat som ungdomsledare blev han kommunikatör och projektadministratör i Songlines nationella team. ”Min universitetsutbildning matchar bra med Songlines, men jag har förstått hur snäv en utbildning är. Ibland kommer jag på mig själv med att tänka hur mycket vi har gjort på så kort tid i Songlines. Jag har skaffat mig så mycket kunskap.”

”Jag kan säga att Songlines och ni har satt färg på mitt liv. En glad färg.”

Aboozar och Bob inför boksläppet på Kalmar Stadsfest 2018.

Samtalsguide till ”24 dagar till ett nytt liv” och klipp med Bob Hansson här:

Aboozar går fortfarande på gymnasiet. Han har varit med på många olika evenemang och konserter för att läsa ur och presentera sin bok. Poeten och författaren Bob Hansson var med vid releasen på Kalmars stadsfest och har också skrivit bokens baksidestext.

”Det här är inte bara en spännande bok, det är ett stycke inbunden samtid”, står det bland annat. Och boken har gått i nytryck på grund av stor efterfrågan.

”Jag kan säga att Songlines och ni har satt färg på mitt liv. En glad färg. Jag har lärt mig att man kan göra vad som helst när man är tillsammans och hjälper varandra”, säger Aboozar. Elias håller med: ”Songlines ger mig energi. Har man det jobbigt en dag så kan man vara med på en aktivitet och bli mycket gladare igen. Det finns en tillåtande miljö. Jag minns att jag hade bokat ett möte och glömt det eftersom jag precis varit i kyrkan för att min farfar hade dött, men det finns liksom en förståelse för att livet pågår samtidigt. I Songlines är alla verkligen välkomna. Det är inte bara en skylt i en broschyr eller på en hemsida och jag hoppas att andra känner samma sak.”

TVÅ UNGDOMSLEDARE BERÄTTAR

Hadi och Dominique är två ungdomar som brinner för sina intressen. Här berättar de hur det är att lära ut till andra unga.

Dominique – om dans och om att utvecklas som människa

Jag har älskat att lära ut dans och se mina deltagare dansa. Jag fick lära mig att vara mycket mer tydlig och ha tålamod eftersom alla lär sig i olika takt och är på olika nivåer. Sen lärde jag mig även av de andras idéer och tankar. Jag rekommenderar verkligen att testa att hålla i en grupp! Man utvecklas inte bara som lärare utan också som person. Man får lära känna så många fler och man blir mer positiv till sitt intresse eftersom man lär ut något man gillar.

Dominique har lett dansgrupper i två år.

Hadi – om att få blomma

Som ungdomsledare får man vara både vän och lärare. Vi unga tillåts ta plats och göra på vårt sätt. Personligen känner jag att det utmanar mig musikaliskt att lära ut. Jag försöker sätta mig in i hur mina kompisar tänker så att jag ska kunna lära dem på bästa sätt. Jag har också sett ungdomar som mått jättedåligt innan de kom till lektionerna och som efter läger och roliga saker vi har gjort tillsammans tagit tag i sina liv och blivit glada och starka. För dem som varit i asylprocess har Songlines skapat mening i en depressionsskapande väntetid.

Det är svårt att sätta ord på det, men för mig har det varit en väv av någon slags stark, känslomässig, intensiv passion. Songlines är en jord där olika sorters blommor tillåts blomma.

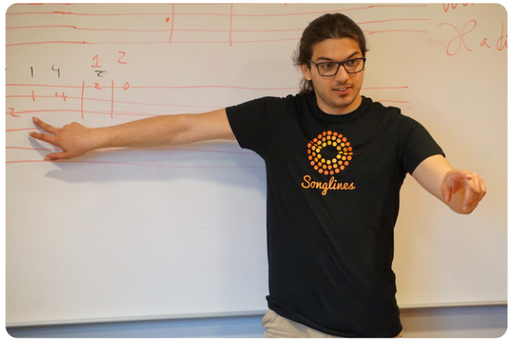

Hadi leder unga som vill lära sig spela gitarr.

FESTMETODEN

Festmetoden beskriver hur vi arbetar runt musiken. Vi vill att alla ska kunna delta och bidra med något som intresserar dem. Om man gör en musikfest kan det behövas människor som sköter ljud, ljus, bokningar av artister, matlagning, någon som står i garderoben, anlitar vakt, pratar med lokalägare eller som står på scenen själv. Någon kan hålla i konstnärliga workshops och andra kanske vill sy scenkläder.

Vid ett stort arrangemang är det också viktigt att göra en noggrann budget och att lära sig om ekonomi. Finns det artister och kockar bland arrangörerna? Det är inte nödvändigt att göra stora, dyra event. Det är ofta bättre att göra många, små, roliga istället.

Festkonceptet går att applicera på allt vi gör: Vill man göra en musikteater krävs det manus, regi och scendekor. Om man vill skriva en låt, behöver man kunna hantera musikproduktionsprogram och text. Många kompetenser kan tas tillvara när vi arbetar runt musiken. Ibland kan det kännas meningsfullt att jobba mot ett gemensamt slutmål som en större konsert eller ett läger.

Så här kan det se ut när Songlines fixar fest:

BILDER AV MUSIK

Abulfazl lade alltid ut vackra bilder på Facebook. Ibland med någon tänkvärd text till. Vi frågade om han inte ville göra en utställning med sina bilder. Sedan dess har det blivit många fotoutställningar. I Songlines tar han bilder på konserter och events och hans bilder kan också visas som en del i olika arrangemang.

”Songlines är som en väg där man kan träffa andra och lära sig om deras kultur och bakgrund,” säger han. ”Det som kan koppla oss samman – oavsett intresse – är musiken. På den här vägen talar alla samma språk och det språket är musiken. Alla kan förstå det och berätta om sina känslor. Songlines är som ett äventyr eller en resa där vi kan lära oss om andra kulturer och nya saker. Ibland är det svårt att prata om sina känslor – då behöver man ett annat uttryck. För mig är det fotografi.”

Abulfazl började som deltagare, blev ungdomsledare och har nu en roll i den nationella styrgruppen. Han ansvarar för att dokumentera och lägga ut bilder på sociala medier. ”Jag har blivit modig”, säger han. ”Songlines gav mig modet att utveckla mitt fotointresse”.

Samtliga bilder på uppslaget: Abulfazl Khawari (utom porträttet)

Se fler av Abulfazls bilder här:

SYSTEMATISK FLEXIBILITET

Vi gör många misstag. Vi snubblar och vi lär oss. Genom att ständigt vara lyhörda för felen kan vi systematiskt förändra verksamheten så att den passar de individer som är engagerade i den. Vi kallar detta förhållningssätt *systematisk flexibilitet*.

Flexibiliteten gör oss lösningsfokuserade och innehåller ett stort och viktigt bejakande av ungas otålighet. Vi förstärker känslan att allt är möjligt. Vi vill att de personer som är med i verksamheten hjälper till, är solidariska och att vi tillsammans tar itu med de problem som uppstår.

I Songlines försöker vi låta bli att ha en förutfattad mening om vad unga vill göra. Vi tar vara på lusten och ansvarskänslan hos unga människor som själva vill engagera sig. När det gäller barn och unga, är det väsentligt att kunna förändra och omvärdera fort, eftersom varje stund är viktig.

Systematisk flexibilitet är också att gå från ord till handling. Tack vare det här förhållningssättet har vi fått möjligheten att göra saker som aldrig hade funkat om vi hade planerat allt i förväg. Lyssnandet har lett till bokutgivning, fotoutställningar, konserter, läger, dansgrupper, musikinspelningar, firandet av olika högtider och oväntade möten.

Att arbeta med systematisk flexibilitet är att våga ställa frågan: Vad behöver du och vad vill du göra? Det handlar också om att ställa motfrågor så att ungdomar kan reflektera över rimligheten och hur de själva kan få kontroll över situationen.

För att detta ska funka i praktiken måste vi som jobbar med Songlines vara omställningsbara, positiva, aktivt engagerade och verkligen försöka lyssna på och intressera oss för de unga människor vi arbetar tillsammans med.

SÅ HÄR KAN DU JOBBA MED SYSTEMATISK FLEXIBILITET:

- **Säg hellre ja än nej**
- **Uppmuntra initiativ, fånga bra idéer och fråga också efter dem – även bland dem som inte är så högljudda**
- **Reflektera tillsammans och landa i en gemensam lösning kring hur ni ska gå tillväga**
- **Hjälp till med att nå målet – vissa behöver mer stöd än andra**
- **Följ upp och se hur det går**
- **Var mycket noggrann med budgetarbete Snabbt behöver inte vara dyrt**
- **Lär tillsammans av misstagen till nästa gång**

TJATMETODEN/VÄLKOMSTMETODEN

Ett av syftena med Songlines är att nå nya målgrupper. Många frågar oss: Hur gör man? Vi jobbar mycket med det vi kallar tjatmetoden, eller välkomstmetoden för att det låter lite trevligare. I grunden handlar det om att välkomna många, många gånger och på olika sätt. Resultatet blir ofta att de vi kanske minst anar kommer till slut och att de hittar en plats som passar just dem. Det här kan göras på olika sätt.

”Vi har satt upp affischer och delat ut information till skolorna. Kommer de inte så vill de väl inte”, sa en kulturchef när vi talade om att nå nya grupper. Om vi inte utmanar vårt sätt att tänka och försöker förstå de bakomliggande orsakerna till varför människor inte upplever att de aktiviteter som erbjuds är attraktiva, kommer ingen förändring att ske. Oavsett vilka vi är sluter vi oss lätt i vår egen flock, eftersom det är enklast så. Om vi inte känner till en verksamhet så kanske det tar tid innan vi lär känna den. I grunden handlar välkomstmetoden om att skapa tillit och att bygga relationer och förtroenden.

Behöver människor verkligen aktiviteterna då? kanske man undrar. Det är i slutänden naturligtvis ett eget val, men segregation och psykisk ohälsa är saker vi tror delvis kan stävjas genom att man hittar aktiviteter som känns angelägna, attraktiva och tillgängliga. Då är det viktigt att vi förstår vilka behov som finns och hur vi kan förändra informationen och innehållet i verksamheten så att den blir intressant för mottagaren.

SÅ HÄR KAN MAN ARBETA MED VÄLKOMSTMETODEN:

- **Nyckelpersoner med rätt språkbakgrund kan förklara vad verksamheten går ut på**
- **Målgruppsanpassade kommunikationskanaler får provas ut**
- **Det är viktigt att fråga efter kompetenser och intressen så att vi förstår vad unga vill göra**
- **Att ta med sig en ung person som kan inspirera fler att komma kan vara betydelsefullt**
- **Att aktivt söka upp ungdomar där de finns och att presentera verksamheten på ett roligt sätt, kan vara viktigt. Där tar vi ofta hjälp av våra körer eller orkestrar**
- **Det är lättare om man kan samarbeta med skolor där unga finns**

Geza Polónyi är professionell violinist och musikalisk mentor i Songlines.

MÖJLIGGÖRARE

När vi möter unga vet vi inget om deras bakgrund. Det vi kan vara helt säkra på är att alla människor bär på sina sorger, bekymmer och glädjeämnen. Unga kan ha funktionsvariationer som vi inte känner till och de kan ha svårigheter med skolan, familjen och uppehållstillstånd och tusen andra saker. Livet är inte enkelt för någon och i synnerhet inte under tonåren eller när man är på väg att bli vuxen.

Som ledare av kulturaktiviteter är det inte vårt jobb att försöka ta reda på allt om våra deltagare, utan att se till att just den stund vi är tillsammans blir så bra som möjligt. För att Songlines aktiviteter ska fungera behöver vi ha ett förhållningssätt som är tolerant, öppet och fördomsfritt så att vi kan mötas och utvecklas tillsammans i grupp. ”Ge alla chansen och var en möjliggörare”, är vårt budskap till alla som jobbar med oss. Säg hellre ja än nej till förslag som kommer. Det du inte orkar med själv, kanske kan delegeras till någon annan i gruppen?

Möjliggöraren får också ha roligt och utvecklas själv. Att leda en grupp är inte lätt, men lärorikt. Inom gruppen finns olika kompetenser som vi kan ta vara på och det finns alltid en möjlighet att lära av varandra. Att vara möjliggörare är inte att vara auktoritär, det är att vara en god ledare som ser till att alla får chansen att utvecklas. Även möjliggöraren själv.

Songlines hårdrocksfantaster.

Songlines har haft privilegiet att arbeta med välutbildade musikhögskolepedagoger och erfarna musiker och artister. Dessa musikaliska mentorer har den musikaliska bredden, spetsen, stabiliteten, lyhördheten och viljan att utmanas och lära av deltagarna. Till de musikaliska mentorernas hjälp finns unga ledare som kanske inte har pedagogisk bildning, men som har erfarenhet och som är goda förebilder och inspiratörer.

MUSIKALISKA MENTORER BERÄTTAR

GEZA POLÓNYI

Geza Polónyi är violonist i kammarorkestern Camerata Nordica. Han flydde från Ungern 1984 och har varit anställd vid Länsmusiken i Kalmar i 30 år. Han är nu musikalisk mentor i Songlines.

Det var några veckor före jul. Pappa skulle komma hem vid sextiden med tåget och jag och min bror visste att han skulle ha med sig något spännande i sin portfölj. Mamma lagade mat och jag stod bredvid och övade med min lilla fiol. Med jämna mellanrum vände sig mamma mot mig och sa: Det där var falskt.

Jag hörde dörren öppnas och hur pappa torkade av sina fötter. Min bror och jag rusade ut i hallen. Pappa tog av sig rocken, hängde upp den, kysste mamma och så öppnade han sakta portföljen och plockade fram en grammofonskiva som han lade på vevgrammofonen. Han sänkte nålen och skivan började snurra. Den hoppade och guppade. Det lät förfärligt. Mamma höll för öronen. Pappa lyfte nålen och jag såg tårar i hans ögon. Så gick han till portföljen igen och tog fram en brödlimpa. Den var fortfarande varm och doftade så gott. Vi förstod så småningom att det var värmen från brödet som skadat skivan.

På skivans etikett stod det Jussi Björling. Efter några veckor skaffade pappa en ny, likadan skiva. Jussi Björling sjöng *Till Havs, Boheme* och *Ack Värmeland du sköna*. De var de vackraste sånger jag någonsin hade hört. Efter den dagen räcker det med att jag går förbi en affär där det bakas färskt bröd för att jag ska höra Jussis sång och minnas pappas tårar. På något sätt gav den händelsen mig en tydlig bild för mitt spelande och jag har ständigt jagat känslan som den upplevelsen gav: sången, doften från brödet, pappas tårar. ”

Geza spelar på Kalmar teater under Songlines turné

GEZA OM ATT VARA MUSIKALISK MENTOR

Det är viktigt att få vara säker i vetskapen om att vi inte är utopister när vi ser det fina målet framför oss – att ge människor kraft och energi, värme och kärlek – att hjälpa dem att förverkliga sina drömmar, stärka deras tro i att de har så mycket värdefullt inombords och ge dem chansen att få dela med sig av tankar och känslor och hitta på sätt så att de får lära sig att uttrycka sig.

Jag är en av de miljontals människor som flydde, lämnade hemland, föräldrar och vänner. Den enda tryggheten var musiken och den var ett verktyg som ingen kunde ta ifrån mig eller kan ta. Mina känslor finns uttryckta i musik. Fast man känner att man lämnat allt och alla så kan vänner, föräldrar och bröder finnas i mina toner.

Tio år efter min flykt hit spelade jag en ungersk folkvisa för ungdomar här. En sorgesång. En flicka reste sig och frågade om det inte gjorde ont att spela den. Jag var tvungen att tänka en stund. Sedan erkände jag att det tagit tio år för mig att orka påminna mig själv om vad jag hade förlorat. Nu var jag redo att dela med mig av min värld och mina sorger. Om vi kan plocka fram glädjen och även gråten, så kan vi ladda varandra med känslor och bli starkare tillsammans.

Att förstå och släppa in en främling som knackar på min dörr kan vara svårt. Främlingen måste kanske bjuda till och släppa in det nya i sitt hem. Och främlingen måste också tillåta sig att vara sig själv. Det är ingen idé att försöka låtsas vara svensk och med det menar jag – bli vad du vill, bli vad du är, utvecklas här så blir du en fantastisk medlem i det här svenska samhället. Behåll ditt egenvärde och dela med dig av allt du kan. Och bli absolut inte heller en exotisk utställning genom att bara vara i din bubbla. Jag är så glad att jag inte hittade någon ungersk förening att isolera mig i. Till unga vill jag säga: Låt dig utvecklas tillsammans med andra. Håll fast i hoppet. Fundera på vad du vill göra här, vad du vill. Du har alla möjligheter.

Och till alla oss vuxna som möter unga vill jag säga: Försök inte att sikta mot hjärnan utan trettio centimeter lägre. Väck känslor till liv. Ge unga verktygen att hitta sig själva.”

Jussi Björling har följt Geza genom alla år. I Songlines samarbetar han nu tätt med Jussi Björlings farfars kusinbarn Saga Björling. Livets krumbukter är oförutsägbara och ibland ganska underbara. Saga började som ungdomsledare i Songlines och leder nu Songlines Orkestra. Hon är själv musiker, artist och en musikalisk inspiratör för andra unga.

ALLAN SKROBE

Allan Skrobe har varit ansvarig för Songlines lägerverksamhet och har 20 års erfarenhet av att arbeta med världsmusiklägret Ethno i Dalarna och världen. Han är också pedagog på Musikhögskolan i Malmö och artist.

När jag för första gången arbetade som ansvarig, kreativ ledare på *Songlines Creative Camp* förundrades jag av den musikaliska kvaliteten på deltagarnas kvällskonserter. Jag har ändå varit ledare på Ethnos musikläger i 20 år och är också lärare på Musikhögskolan. I Songlines finns en sådan genuin kärlek till musiken. Ungdomarna brinner för att göra något. Det intressanta är det äkta mellan dem, det kulturella, över alla gränser, religioner och hudfärger. Alla är individer i en stor, varm grupp, alla blir sedda och du får lov att vara som du är. Allt görs för ungdomar av ungdomar.

Vi fixar efter behov. Det flexibla förhållningssättet gör att vi kan anpassa oss efter de individer som är närvarande och göra det allra bästa av det vi har framför oss i stunden. Det är skönt att ramarna inte är för fasta. Här behöver man inte passa in i en mall. Vi öppnar upp för allt som är viktigt. Vill man ha samtalsgrupper så har vi det, eller visgrupper, diktgrupper... Det ger så mycket tillbaka att se unga utvecklas på ett sånt här humant och vettigt sätt. De får en bra kulturell start, de får en möjlighet att visa vilka de är och samtidigt får de ta del av andras världar och de skapar sig en egen kulturell identitet som är otroligt viktig. Vi musikaliska mentorer är inte lärare här, vi guidar människor och är duktiga på att sätta våra egna egon åt sidan. Vi vågar backa när det är läge att låta ungdomar blomma och utvecklas. I detta är också de unga musikaliska inspiratörerna – ungdomsledarna – otroligt viktiga: Thea, Saga, Farhad, Fadi, Hadi, Rashif, Abulfazl – de är förebilder, inspiratörer som tar vid när vi mentorer inte behövs. Songlines är otroligt viktigt, både som verksamhet och för mig som musiker, ledare och människa."

"Alla är individer i en stor, varm grupp, alla blir sedda och du får lov att vara som du är."

CECILIA ÖHRWALL

Cecilia Öhrwall är utbildad musiklärare och har lång erfarenhet som pedagog på Kungliga musikhögskolan, Skeppsholmens folkhögskola, El Sistema och skriver egen musik till film och teater. Hon uppträder också med sång och instrument i olika sammanhang.

Som musiker känner jag att jag kan inspirera ungdomarna och jag får dela med mig av det jag brinner för. I Songlines sker mycket spontant och jag vet inte vilken kunskap deltagarna har sedan tidigare eller vilket språk de kommer med. Det gör mig väldigt närvarande och jag får möjligheten att utnyttja min långa erfarenhet och att utmanas själv. Det är häftigt att göra musik på det sättet. Jag har också fått lära mig nya sånger och fått lyssna på andras musik. När någon sjunger med sin innerlighet för mig, då är det som en kärleksförklaring. Jag tänker att – om jag tvingades fly till Afghanistan och någon kom och sjöng *Uti vår hage* för mig... alltså det är det som gör det här projektet så betydelsefullt. Vi är alla sårbara och behöver varandra och därför är musiken som sammanhållande kraft så viktig på många sätt.

Jag skrev en sång om hemlängtan när jag förstod hur många svenska ungdomar som rörde sig i Stockholms innerstad och som inte har ett tryggt hem. Den sången sjunger vi även här. Det här tillsammansskapet som vi bygger upp – amatörer och proffs gör att alla växer, oavsett vilka vi är och varifrån vi kommer."

"Vi är alla sårbara och behöver varandra och därför är musiken som sammanhållande kraft så viktig på många sätt."

EGENMAKT OCH MEDBESTÄMMANDE

Songlines förhållningssätt är att vi vill kunna möta alla sorters människor och få deltagarna att må bra tillsammans. Hur kan vi stärka varandra och skapa mening i våra liv, oavsett vilka vi är eller hur vi har det?

Att ta vara på det som är friskt i en människa kallas salutogent förhållningssätt eller att arbeta med friskfaktorer. En av dem som under sin livstid klurade på varför vissa människor klarar kriser och trauman bättre än andra hette Aaron Antonovskij (1923-1994) och var professor i medicinsk sociologi. Han kom fram till att välmående till stora delar handlar om KASAM – Känslan Av SAMmanhang. Förutsättningarna för att må bra handlar i huvudsak om tre saker:

1. Att vår livssituation känns **begriplig** – att vi kan skapa oss en bild av varför den ser ut som den gör.
2. Att vi upplever att vi själva har kontroll över och kan **hantera** livet.
3. Att vi hittar en **mening** med livet.

Personer med stark KASAM har ett flexibelt förhållningssätt till sin livssituation och har lättare att skapa sig en bild av tillvaron, hur den på bästa sätt kan hanteras och göras meningsfull, även när det är tungt. Det betyder inte att den som har en stark KASAM inte känner sorg, ilska och förtvivlan, men hen hittar strategier i det mörka för att hantera smärtan.

Vi tror att livet kan bli mer begripligt, hanterbart och meningsfull om unga människor får chansen att uttrycka sig med kultur, musik och rörelse på trygga platser i gemenskap med andra. Vi tror också att det är väsentligt att få göra aktiviteter utifrån egna intressen.

Egenmakt och empowerment är viktiga faktorer för att inte ta ifrån människor den egna kraften och självkontrollen. Medbestämmande ska inte bara vara ett ord utan gör unga människor redo att hantera livet så att de kan fatta kloka beslut i framtiden. Därför utformas alla aktiviteter tillsammans med ungdomar och därför gör vi ständiga intervjuer med unga för att försöka förstå hur vi kan förändra verksamheten så att den blir betydelsefull för dem som medverkar i den.

Källa: Hälsans mysterium, Aaron Antonovsky

Mohammad, Mushtaq och Mohammad Ali på väg till Songlines Talks där alla får komma till tals och bestämma om Songlines.

VAD SÄGER PSYKOLOGEN?

Pernilla Rempe Sjöstedt är psykolog på Rädda Barnen. Hon bekräftar det vi upplever med att barn och unga mår bra av att vara med och bestämma och påverka innehållet i en aktivitet. I synnerhet om man inte mår bra. ”Fråga vad ungdomarna vill!”, säger hon. ”Låt barn och unga vara delaktiga. Barn kan väldigt tidigt kommunicera vad de vill. Unga som har varit utsatta för jobbiga saker och en gång upplevt att de har mist kontrollen, behöver få sin egenmakt och styrka tillbaka.”

Som vuxen är det viktigt att vi försöker undvika att tolka beteenden, menar hon och säger: ”Hur man tänker påverkar hur man möter en ung människa. Därför måste vi vara öppna och alltid ha en vänlig, tålmodig och förstående inställning till alla barn och unga och utgå från att de faktiskt gör så gott de kan.”

Pernilla Rempe är noga med att poängtera skillnaden mellan att vara en viktig, vuxen ledare och att bli privat. Det finns vissa gränser som aldrig får passeras, menar hon. ”Som vuxen får man aldrig inleda någon form av närgången relation – barnet eller ungdomen måste vara säker på att du som vuxen inte vill ha något personligt eller privat i gengäld.”

Kreativa uttryck och rörelse är något hon tror på: ”Det är viktigt att hitta sätt att uttrycka inre känslor som man bär på och även att få sätta ord på saker”, säger hon. ”Ibland finns inga ord för trauman. Då måste man ta till andra sätt som att idrotta, måla, skriva, sjunga. Att få ut det som finns inuti är väsentligt, oavsett hur det görs.”

Kreativa uttryck kan vara extra viktiga för den som inte hittar ord för trauman, säger Rädda Barnens psykolog Pernilla Rempe Sjöstedt.

Unga som drar sig undan, inte orkar, är deprimerade och har svårt att ta sig för saker, kanske inte vill vara med på någon aktivitet. ”Vi måste låta dem vara och inte banka på, men ändå hela tiden visa att vi är där, surra lite runt dem och erbjuda saker tills ungdomen självmant öppnar dörren”, säger hon.

Inom Rädda Barnen finns det en utbildning som heter Traumamedveten Omsorg som riktar sig till personer som möter barn och unga som varit med om svåra påfrestningar och trauman.

TIPS TILL VÅRA LEDARE:

- **Använd din fantasi och utmanas av tanken att alla är olika och att det är bra.**
- **Sätt laget framför jaget – som ledare ska du få gruppen att funka, inte ta all plats själv.**
- **Delegera ansvar till informella ledare som visar att de är omtänksamma och lyhörda för andra.**
- **Försök se varje gruppmedlem och utgå från att alla agerar utifrån sina bästa förutsättningar.**
- **Begär inte att människor ska dela med sig av sitt privatliv och gör det inte heller själv i onödan. Aktiviteten är en trygg, avkopplande plats som ska värnas. Respektera andras gränser.**

Chelsy, Carro och Johanna spelar på hållbarhetsdagarna i Kalmar.

- **Var vänlig och välkomnande i kroppsspråk och mimik.**
- **Prata om solidaritet och gemensamt ansvar om någon suger energi från gruppen eller inte kommer i tid. Det är inte säkert att någon menar illa, men det kan vara bra att påminna om att alla är viktiga i gruppen.**
- **Prata med andra ledare och hjälp varandra när ni stöter på problem.**
- **Visa att du ser när människor anstränger sig för varandra. Stärk goda egenskaper.**
- **Utgå från att all kommunikation kan gå fel. I synnerhet om gruppen har olika språk. Upprepa på många olika sätt och förvissa dig om att alla verkligen förstår. Det är inte säkert att alla har hängt med, även om alla säger att de har förstått. Få vill verka dumma och vågar kanske inte fråga igen.**
- **Sätt upp gemensamma mål som ni ska nå. Ibland kanske målet bara är att ha trevligt. I andra fall kan det vara att lära sig en viss låt, eller att göra en riktigt bra konsert.**
- **Som kapten är du den som sist lämnar skeppet. Du ansvarar för stämningen och att alla mår bra.**

Songlines uppträder utanför Kalmar Konstmuseum under ett av våra Creative Camps.

Se film om Creative Camps här:

SONGLINES CREATIVE CAMPS

Det allra roligaste vi gör är kanske Songlines Creative Camps. Till vårt första nationella läger kom det 100 ungdomar. Under dagarna blev det gemensam dans och workshops i konst, gitarr, trumspel, hip hop, graffiti, utomhusmatlagning och musikproduktion. Varje dag hölls Songlines Talks där deltagarna lärde känna varandra och hade möjlighet att reflektera och påverka projektets innehåll och framtid. Dagarna avslutades med konserter och gemensamma aktiviteter.

Vi gör också många lokala läger. Här beskriver Chelsy Nicolas/Queen C känslan när hon kom hem från ett läger i Kalmar län:

”Jag kom hem idag från Songlines Camps och ord kan inte beskriva hur lycklig jag är att vara en del av Songlines. Jag har träffat så många fina och talangfulla människor som har blivit mina nära vänner! Vi är en stor familj och genom musiken vill vi sprida kärlek och glädje! Tack för fina dagar allihopa, saknar er redan! *#songlines #kärlek #goodvibes* ”

Chelsy tittar på när Ibbe och Joanna sjunger Freedom.

Unga arrangörer på Songlines Creative Camp, Kulturplatån i Gislaved.

DEL 3:
ANGELÄGET, TILLGÄNGLIGT & ATTRAKTIVT

”Songlines var ett sätt för mig att komma in i det svenska samhället. Som en vän som låter mig utvecklas till den jag vill vara. Tack vare Songlines har jag också fått fina minnen som aldrig kommer att raderas ut.”

MAEDA

”Musiken gjorde livet meningsfullt igen. Jag var deprimerad under en period och då var det Songlines som gjorde att jag började må bättre.”

IBRAHIM

”Songlines är som en familj. En rolig familj.”

JUSTINA

DE KULTURPOLITISKA MÅLEN

Ibrahim har tatuerat in noter för att påminna sig själv om hur musiken och Songlines skapade meningsfullhet under en mörk tid i livet.

”Songlines har framför allt arbetat med att främja ungas rätt att utveckla sina egna skapande förmågor.”

Kultur är skapandet av musik, film, böcker och en massa andra uttryck. Kultur är också normer, traditioner och hur vi lever tillsammans i ett samhälle. Kulturrådet är den statliga myndighet som arbetar för att se till att riksdagens kulturpolitiska mål följs. Målen handlar i grunden om yttrandefrihet, bildning och möjligheten att utvecklas kreativt, att ta avstamp i det kulturarv som är vårt, att utveckla det och att arbeta med interkulturella utbyten. Målen handlar också om att stötta de kulturinstitutioner och professionella som tillvaratar och utvecklar kulturlivet och att alla ska få ta del av kultur. Ett av de viktigaste kulturpolitiska målen är att stärka barns och ungas rätt till kultur.

Songlines har framför allt arbetat med att främja ungas rätt att utveckla sina egna skapande förmågor. Vi har också låtit amatörer och proffs mötas på olika scener och professionella musikaliska mentorer har stöttat unga inspiratörer att leda jämnåriga i olika aktiviteter. Vi har deltagit i internationella möten och konferenser för att se hur andra länder arbetar med musik och hållbarhet och med ungas utveckling. Ord som återkommer i olika forskningssammanhang är ungas delaktighet. För oss innebär det konkret att vi jobbar mycket med att försöka ta reda på vilka behov som finns och att utveckla verksamheten därifrån.

Källa: Kulturrådet

UTMANINGAR

Projektet Songlines har haft många utmaningar. En av de största har varit migrationspolitikens svängningar som har gjort att tiotusentals barn och unga i flera år har levt i ovisshet om huruvida de ska få stanna i vårt land. Många av dem vi känt, har tvingats fly vidare i Europa. Det har tärt på ungdomarna och också på deras nya vänner och våra medarbetare.

En annan sak vi har brottats med är synen på musik och kultur och vems musik och kultur som egentligen räknas. Vi har inte alltid upplevt att musik-och kulturlivet är angeläget, tillgängligt och attraktivt för alla. Musikindustrin har en syn på musik, regioner och kommuner har en annan. Kopplingen mellan psykisk hälsa, utveckling och musik är inte självklar när man börjar diskutera musiken som en marknadskraft eller när musiken ska värderas, tävlas i eller presteras.

Inom Songlines behöver vi ta hänsyn till allas olikheter. Vi vet att artisteri och vissa sätt att uttrycka sig inte är tillåtna för alla. Vi vet också att musik och kulturuttryck kan se så olika ut. Det vi kan göra är att försöka skapa aktiviteter utifrån behov och ställa frågan om vad som känns angeläget, tillgängligt och attraktivt för just de unga människor vi möter. Både för dem som en dag kommer att bli våra nya professionella musiker och kulturutövare och för alla som vill använda sin rätt att uttrycka sig, bilda sig eller utvecklas kreativt och i samförstånd med andra i det demokratiska samhället.

Ibrahim, Farhad och Saeideh spelar tillsammans med ett trettiotal andra unga musiker på Songlines konsert på Kalmar Teater.

SYSTEMATISKT OCH LÅNGSIKTIGT

I arbetet med Songlines har vi lånat idéer från organisationsmodeller som hjälpt oss förstå hur man kan arbeta långsiktigt med processer och flöden. När vi stöter på hinder beror det ofta på att vi mött aktörer som fastnat i ett sätt att arbeta eller tänka. Det gäller att ha en startmotor och att våga sätta igång processer, att få med sig människor som strävar åt samma håll och att utveckla metoder som gör att alla förstår hur vi vill arbeta. När vi väl kommit så långt behöver vi systematiskt utvärdera om metoderna verkligen är bra för den målgrupp vi möter just då. Så här tänker vi:

Kreativ process – ideérna flödar

Det finns många som sätter igång projekt och har vilda, härliga idéer. Dessa kreativa ledare har en drivkraft, som behövs för att sätta fart på processer.

Många kreativa ledare fastnar här. De startar projekt efter projekt utan förankring och en långsiktig plan.

Implementering – handlar om att få med sig klungan och att skapa något tillsammans

Om man ska lyckas med en långsiktig förändring, måste tankar och idéer implementeras väl. Det kräver både intresserade mottagare och att rätt information kommer ut till rätt målgrupper. Man behöver beskriva varför förändring är viktig och hitta dem som kan vara med och se till att detta sker.

Om man fastnar här är risken att man bara informerar och rapporterar. I förpappringens årtionde finns det hur mycket fin dokumentation som helst som aldrig skapar förändring.

Metoder och strukturer

För att alla ska kunna arbeta åt samma håll behöver strukturer och metoder utvecklas så att alla förstår vad som behöver göras.

Att göra planer för hur man ska arbeta är nödvändigt, men om man fastnar här är risken överhängande att det aldrig sker någon positiv förändring. Man lever kvar i en föreställning om hur man ska arbeta och kommer aldrig vidare.

Analys, hemläxa, systematisk flexibilitet

Genom den här trånga passagen kommer ingen som inte gör sin hemläxa och analyserar vad vi håller på med. Researcharbete och självkritik är ett måste. Den systematiska flexibiliteten handlar om att göra små justeringar som gör att verksamheten anpassas efter målgruppen.

Många fastnar dock här också. Det räcker inte med att utvärdera och analysera om man inte tar det vidare i en kreativ process.

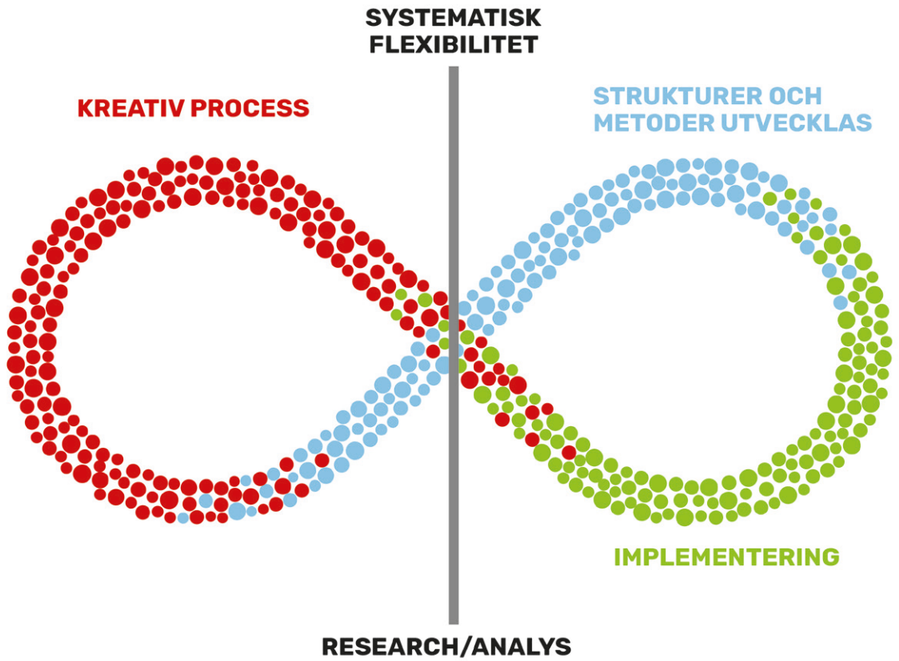

Grunden för allt förändringsarbete är att det finns en balans mellan kreativa processer, implementering och strukturer. En betydelsefull förändring måste ske utifrån behov och önskemål från den berörda målgruppen.

Graffitiworkshop i Gislaved.

DETTA HAR VI LÄRT OSS

- Att uppmuntra projektets eldsjälar och ambitiösa medarbetare.
- Att hitta samverkansparter som brinner för samma saker som vi.
- Att vara tydliga med vad vi förväntar oss av varandra i ett samarbete.
- Att själva vara flexibla gentemot samverkansparter och alltid fundera på vad de vinner med att jobba med oss – och vi på att jobba med dem.
- Att arbeta komplementärt. Vi ska alltid vara noga med att visa att vi inte konkurrerar med andra verksamheter. Vi kan arbeta jämsides.
- Att fylla tomrum: Vi ska koncentrera oss på vad vi behöver göra för att andra inte redan gör det.
- Att inte försöka förändra institutioner som inte har ork, lust eller känner behov.
- Att aldrig glömma vårt eget fokus: att skapa meningsfulla aktiviteter tillsammans med unga människor.

Ziba sjunger en av sina favoritsånger.

Rebecca och Fatma på Songlines Creative Camp i Gislaved.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Oavsett vad vi gör är det alltid väsentligt att ingens rättigheter trumfar ut en annans. Vi måste arbeta parallellt med integrationsfrågor, jämställdhet, HBTQ, funktionsvariationer och allt annat som handlar om allas lika värde och rätten att få vara sig själv. Songlines är en neutral plats för den som har pengar och den som saknar, den som har bott här hela livet eller som flytt från sitt hemland, den som bor i en storstad eller i glesbygden, den som är musikalisk och den som har andra begåvningar. Hela verksamheten ska genomsyras av att vi hela tiden systematiskt tar oss an de utmaningar vi står inför. I varje aktivitetsgrupp är det viktigt att alla respekterar varandra. I varje sammanhang finns det anledning att föra diskussioner om människors lika värde så att alla vågar vara sig själva.

”Oavsett vad vi gör är det alltid väsentligt att ingens rättigheter trumfar ut en annans.”

Alla roliga möten ger chanser till förståelse för varandras likheter och olikheter.

ABDOLAH OCH SAMIAULLAH

Den blåa himlen möter den gula ängen där tusentals får betar. Abdolah lyfter vant upp ett lamm och klappar om det innan han släpper ner det till mamman igen.

”Det här är livet,” säger han. ”Jag trivs när jag får vara med djur och i naturen. Riv stängslen bara så blir det ännu bättre.” Abdolah praktiserar på en bondgård utanför Västerås några dagar i veckan. ”Min chef är en bra bonde. Han tänker som Greta Thunberg – mindre maskiner och mer människor.”

Abdolah kom till Sverige som HBTQ-flykting, men i den svenska skolan fick han ofta gliringar och han har blivit utsatt för hot och tillmälen av landsmän. Hans vän Samiaullah blev upprörd när han såg det. Han har sett orättvisor i Afghanistan där en vän till honom hamnade i en släktfejd för att han var homosexuell. När Samiaullah träffade Abdolah och såg att det fanns fördomar mot homosexuella här också, ville han göra något. Killarna har rest runt på olika Pridefestivaler och föreläst.

”Det är inte som i Afghanistan här. Här kan man kämpa. Det här är Sverige”, säger Samiaullah.

Abdolah och Samiaullah åker runt och föreläser på olika Pridefestivaler. De har också varit med i TV4 och i många andra mediala sammanhang.

Abdolah och Samiaullah berättar om sin vänskap och om kampen för mänskliga rättigheter här:

Fadi rör sig fritt mellan olika genrer. Här heavy metal.

FOLKBILDNING

I Songlines har vi valt att samarbeta mycket med studieförbund. Folkbildningstanken ligger nära Songlines idéer om ömsesidigt lärande och allas rätt till en meningsfull fritid. På varje studieförbund finns det stöd att få om man vill göra cirklar, ledarutbildningar, läger, körer eller skapa ett arrangemang. Man kan också få ekonomiska bidrag för material eller annat som behövs.

Songlines unga ledare får coachning i ljudproduktion av Olof Dreijer, musiker och en av medlemmarna i den internationellt hyllade duon The Knife.

Hundra unga plus ledare på Songlines Creative Camp.

BAKGRUND

Folkbildningen har funnits sedan 1900-talets början. Folkbildningsrådet fördelar statliga medel till både studieförbund och folkhögskolor. Det finns 10 studieförbund i Sverige. De äldsta studieförbunden har sitt ursprung i olika folkrörelser som nykterhetsförbund och arbetarrörelsen med flera. Alla förbunden har samma villkor och jobbar med den demokratiska värdegrunden – oavsett hur de har startat. Syftet är att alla ska har tillgång till utbildning och samtal om demokrati och samhälle.

Källa: Folkbildningsrådet

TACK!

En av våra deltagare heter Ehsan Yaghoobi. Hans dröm är att bli pianist.

När han kom till Sverige 2015 fick han bo på ett hem för minderåriga unga som flytt utan familjer och där ordnade man så att han kunde få pianolektioner. Efter ett tag konstaterade pianoläraren att det nog inte var någon idé att ge fler lektioner. Han såg inga framsteg hos Ehsan. ”Tanken om varför jag inte skulle få spela gjorde ont”, säger Ehsan. ”Varför skulle inte jag kunna vara en av dem som komponerar och spelar?”

På Youtube fanns Mozart, Chopin och Bach. Ehsan försökte hitta tonerna på pianot som stod på boendet. Fingrarna rörde sig i otakt över de vita och svarta tangenter. Han kunde ändå inte låta bli att försöka, om och om igen. ”Jag spelade nog åtta timmar om dagen och övade på flygeln i skolan varje rast.” Sakta vande sig fingrarna vid takten, tonerna och Ehsan började komponera egna melodislingor, inspirerad av de gamla mästarna.

Ett par år senare frågade vi Ehsan om han ville vara med och spela på Polar Talks som är en konferens i anslutning till att Polarpriset delas ut. Året innan hade singer-songwriterartisten Sting skänkt sina Polarprispengar till Songlines med motiveringen att Songlines skulle bygga broar. Nu byggde vi en bro genom att låta Ehsan spela och en kille som heter Mohammad Zare läste ett egenskrivet poem som heter *Ord ur mitt hjärta* där han beskriver sin längtan och saknad efter sin mamma.

Massor av kända artister och polarpristagarna själva hade fyllt Kungliga Musikhögskolan där konferensen skulle hållas. Safaa Daoud och Erik Toro från Songlines nationella team presenterade Songlines och sedan var det dags för Ehsan och Mohammad. Safaa beskriver stämningen så här:

”Det var alldeles tyst i lokalen och luften vibrerade av den intensiva framställningen. Alla i publiken satt stilla med ögonen fastspända på Mohammad och Ehsan. Sista tonen ebbade ut och killarna fick stående ovationer som aldrig verkade ta slut. Sedan var det paus i programmet. Många tog tillfället i akt för att komma fram och tacka ungdomarna. Marie och Tomas Ledin och Loreen var några av dem. Ehsan tog en selfie med Ahmad Sarmast, från afghanska musikinstitutet ANIM

”Året innan hade singer-songwriter-artisten Sting skänkt sina Polarpris-pengar till Songlines med motiveringen att Songlines skulle bygga broar.”

Hör Ehsan berätta sin historia här:

som fått årets Polarpris. Till sist kom Carola fram till Ehsan. Det märktes att han inte hade en aning om vem hon var. Jag har aldrig följt Carola eller lyssnat på hennes musik men i den stunden blev hennes artistiska känslighet tydlig och den hade fångat upp hans. Jag kommer aldrig att glömma hur hon tittade på honom med hela sin uppmärksamhet och hur hon med alla sinnen öppna och vakna tackade honom innerligt.”

Alla vill inte inta en scen och stå i rampljus. Det är inte applåderna som är det viktiga, utan att ge känslan av att det är möjligt att följa en dröm eller att skapa ett sammanhang som en ung person längtar efter. Alla är inte musikaliska genier, men alla har rätt att få uttrycka sig, att få vara sig själva och att ges chansen. För Ehsan var musiken en enorm drivkraft som fick honom att orka sig igenom en tuff tid i livet. ”Musik kan vara en del av livet, som man behöver i sitt liv, som mat och vatten”, säger han. Han bestämde sig och fortsatte öva och jobba hårt, även när han mötte motstånd.

Var och en behöver hitta sin trädgård att växa i. Alla är utvecklingsbara och vi som står bredvid vet aldrig vem som bär på ett uttryck som måste ut. Under tre års tid har vi sett hur det ur smärta och glädje gror saker när vi vattnar och göder och låter växtligheten få ta plats. Människor är som träd. De behöver näringen från sina rötter för att växa och frodas, men också solljus och influenser utifrån för att skapa sin identitet och forma sitt jag.

Tack alla unga som kämpat tillsammans med oss, tack alla medarbetare som gjort detta möjligt och tack alla samverkansparter som varit positiva och engagerade för att allt detta skulle bli möjligt.

Helena Isaksson Baeck

”Songlines är ett bo där jag kan hitta kärlek, fred och medmänsklighet. Jag är stolt över att vara ett blad på detta vackra träd.”

LEEDA